

การประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม

“ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม”*

The Evaluation of Achievement of Virtue - Training Curriculum on Buddhaputta -Buddhadhamma Camp

พระศรัทธา วังคำ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรมของวัดปัญญานันทาราม ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทัศนคติและความพึงพอใจต่อโครงการ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการสืบสานพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่ธรรม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบทดสอบวัดความรู้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้ t-test, One-way Analysis of variance และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ เพศชายและเพศหญิงมีความรู้ ความเข้าใจที่แตกต่างกัน โดย เพศหญิงมีความรู้ ความเข้าใจในระดับสูง ในขณะที่เพศชายเป็นกลุ่มที่มีความรู้ ความเข้าใจในระดับกลาง เยาวชนกลุ่มอายุ 17 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีความเข้าใจในระดับสูง แต่กลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์การเข้าค่ายธรรมะ เป็นกลุ่มที่มีความรู้ ความเข้าใจในระดับสูง ความพึงพอใจต่อโครงการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ถัดไปก็เป็นการพึงพอใจในพระวิทยากรและหลักสูตร ทัศนคติพบว่า นักเรียนมีสมาธิที่ดีขึ้นเป็นประโยชน์ต่อ ผลการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตามลำดับ การนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า นักเรียนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในด้าน การ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์และการเป็นศาสนิกที่ดีของศาสนา

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม, ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม, วัดปัญญานันทาราม

Abstract

The objective of this research was to evaluate the achievement of virtue - training project on buddhaputta - buddhadharma camp of Panyanantaram temple, Khlonghok subdistrict, Khlongluang

¹นักศึกษาลัทธิศึกษาสาธิตมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

*ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร แพรพรรณิต

district, Pathumthanee province focusing on knowledge side, attitude, satisfaction, application in daily - life and Buddhism - continuing with dharma propagation. The instrument using in this research was questionnaires and knowledge test. Statistic for analyzing was frequencies, percentages, means, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance and content analysis. The findings were as follows ;

With knowledge, it found different level of knowledge between male and female i.e. female group is a high knowledge level but male, middle level. The young of 17 years old and the upper is a high knowledge level but the camp - inexperienced group is a high level of knowledge. With project's satisfaction, the sampling group has a high level in both of place and environment, next to side of instructor and curriculum. With of attitude, it is a good concentration benefiting for learning result, living together with others and applying in daily - life accordingly. With application in daily-life, it is a friend's good friend, teacher's good disciple and religion's good follower. The buddhists should study the dharma, practice the dharma, merit making and propagate dharma by conducting of buddhist's duty as suggestioned.

Keywords: Achievement of Virtue-Training, Buddhaputta-Buddhadhamma, Panyanandharam Temple.

ความนำ

การพัฒนาประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้คนเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยในการผลิต เพื่อสนองความต้องการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์น้อยลง และการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดี แต่ผลของการพัฒนาได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญ หลายประการ เช่น ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาทางด้านศีลธรรม และปัญหาด้านความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย

และการพัฒนาประเทศในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพของคนทีพึงปรารถนา ต้องพัฒนาให้ทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และทักษะฝีมือ เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2546) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะถึงความเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมโลกมากมายนั้น ท่านได้ กล่าวว่า สังคมไทยปัจจุบันต้องเผชิญหน้ากับแนวความคิดใหม่ ๆ ทั้งที่มาจากตะวันตกและตะวันออกเอง และการพัฒนาที่มุ่งเน้นแต่ความเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรมและสาธารณสุข ทำให้คนไทยอ่อนแอ ไม่สู้ปัญหา จึงควรจะศึกษาและเข้าใจคำสอนในพุทธศาสนาให้ชัดเจนว่า พุทธศาสนานั้นตั้งอยู่บนหลักกรรม คือการพึงการกระทำของตนเอง

ด้วยการพัฒนาตนตามหลักของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่ใช่การพึ่งอำนาจดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกหรือ ไสยศาสตร์ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2547) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในมาตรา 6 มีความมุ่งหมายหลักการในการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ซึ่งเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ได้กำหนดให้มีการจัดค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

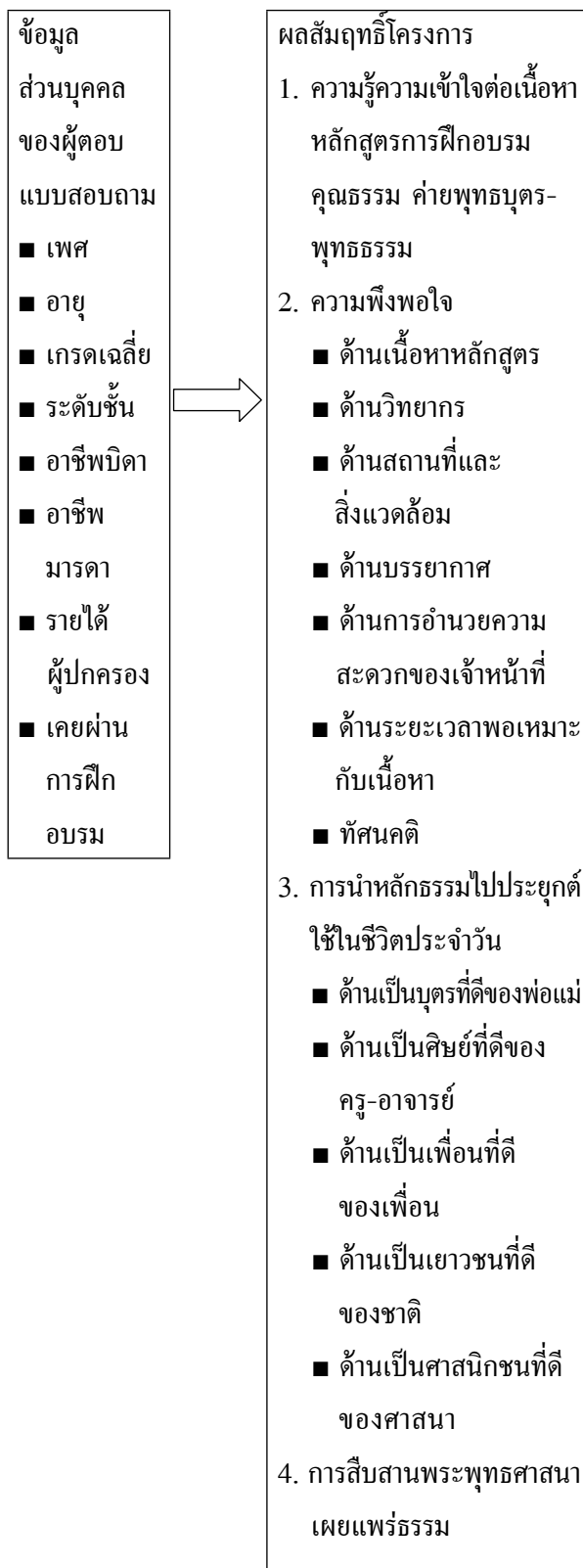
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมโครงการฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม วัดปัญญานันทาราม
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจ ทักษะชีวิตที่มีต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม วัดปัญญานันทาราม
3. เพื่อประเมินการนำความรู้ในหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
4. เพื่อประเมินการสืบสานพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่ธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 31 โรงเรียน จำนวน 9,455 คน โดยใช้ตารางกระจับและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้เทคนิค การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 368 คน โดยแบ่งตามระดับชั้นดังนี้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 54 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 52 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 59 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 29 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 64 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 110 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) ข้อคำถามปลายปิด ที่สอบถาม ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักสูตร ความพึงพอใจ ทักษะคิดของเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมโครงการ และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ข้อคำถามปลายเปิด เป็นข้อคำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสืบสานพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ธรรม

การสร้างเครื่องมือสำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนและศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัย รายงานการฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรมทั่วไป
2. สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมประเด็นของการศึกษาและนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity)
3. นำแบบสอบถามไป Try Out กับนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม ของวัดปัญญานันทาราม ในปี 2552 จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.953

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามถึงผู้ที่ผ่านโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม ในปีการศึกษา 2551 ทางไปรษณีย์ จำนวน 368 คน
2. ผู้วิจัยประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ดูแล และให้คำแนะนำการเขียนทุกตอนของแบบสอบถามแก่นักเรียนก่อนตอบแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับ ตรวจสอบความสมบูรณ์ พบว่าแบบสอบถามทุกฉบับมีความสมบูรณ์แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ด้วยสถิติดังนี้

1. ใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ในข้อมูลเบื้องต้น ความรู้ความเข้าใจ
2. ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อประเมินทัศนคติ ความพึงพอใจ และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของเยาวชนกับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมใช้สถิติ (cross tabulation)
4. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของเยาวชนกับทัศนคติ ความพึงพอใจ และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้สถิติ (t-test) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับเปรียบเทียบ 2 ตัวแปร และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of variance ANOVA) สำหรับเปรียบเทียบ 3 ตัวแปรขึ้นไป
5. วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการสืบสานพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ธรรม

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม

ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม วัดปัญญานันทาราม พบว่า เยาวชนสามารถตอบแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจได้ถูกต้องมากที่สุด เรื่องเพื่อนที่ดีของเพื่อน ประเด็นการรู้จักคบเพื่อนที่ดี ช่วยให้ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี และสามารถ อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสวัสดิ์ จำนวน 363 คน ร้อยละ 98.64 รองลงมาคือ เรื่องครอบครัวชาวพุทธ ประเด็นครอบครัวชาวพุทธเป็นครอบครัวที่ปฏิบัติตามรอยบาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จำนวน 362 คน ร้อยละ 98.37 และเรื่องการเข้าถึงพระรัตนตรัย ประเด็นองค์ประกอบที่สำคัญของพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ จำนวน 360 คน ร้อยละ 97.83 เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อที่เยาวชนตอบถูกน้อยที่สุดคือเรื่องเจริญภาวนา ประเด็นลักษณะที่จิตเป็นสมาธิคือจิตที่มีความเข้มแข็งและมีพลัง จำนวน 54 คน ร้อยละ 14.67 รองลงมา คือ เรื่องมารยาท ชาวพุทธและศาสนพิธี ประเด็น ฝ่ามือ 2 แขน 2 และหน้าผาก 1 เป็นวิธีการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ที่ถูกต้อง จำนวน 59 คน ร้อยละ 16.03 และเรื่องพิธีอธิฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่ ประเด็นการตั้งเป้าหมายที่จะไปสู่ความฝันของตนเอง นับว่าเป็นการตั้งอธิฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่ จำนวน 75 คน ร้อยละ 20.38

ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม วัดปัญญานันทาราม จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เพศหญิงมีความรู้ระดับสูง จำนวน 129 คน ร้อยละ 51.81 ในขณะที่เพศชายมีความรู้ระดับปานกลาง จำนวน 73 คน ร้อยละ 61.34 ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15 -16 ปี ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับกลาง จำนวน 39 คน ร้อยละ 67.24 ในขณะที่เยาวชนที่มีอายุ 17 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับสูง จำนวน 101 คน ร้อยละ 59.76 กลุ่มผู้ที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 -3.00 เป็นกลุ่มที่มีความรู้ในระดับ

ปานกลาง จำนวน 44 คน ร้อยละ 52.38 ในขณะที่กลุ่มที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.01-3.51 ขึ้นไป จะเป็นกลุ่มที่มีระดับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาในระดับสูง จำนวน 81 คน ร้อยละ 69.24 เมื่อจำแนกระดับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามระดับชั้นพบว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 45 คน ร้อยละ 83.33 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 41 คน ร้อยละ 69.49 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 45 คน ร้อยละ 70.31 อยู่ในระดับกลางในขณะที่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 35 คน ร้อยละ 70.91 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 17 คน ร้อยละ 58.62 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 78 คน ร้อยละ 67.31 อยู่ในระดับสูง พบว่า เยาวชนที่มีระดับความรู้ในระดับสูง บิดาประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอื่นๆ ในขณะที่มารดาประกอบอาชีพรับราชการและอื่นๆ รวมทั้งผู้ปกครองมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปและพบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการแต่ไม่มีประสบการณ์มาก่อนมีความรู้ระดับสูง จำนวน 116 คน ร้อยละ 55.51 แต่ผู้ที่มีประสบการณ์มีความรู้ระดับกลาง

2. ด้านความพึงพอใจของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม”

ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวม พบว่า เยาวชนมีความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรมในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจเกี่ยวกับสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาคือวิทยากรและเนื้อหาหลักสูตร

สถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า เยาวชนมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด 3 อันดับแรกคือสถานที่ในการทำวัตรสวดมนต์ ฟังธรรม สนทนาธรรม มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .779) สถานที่ฝึกอบรมมีความร่มรื่น มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .796) และการจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดทำให้เกิดความประทับใจ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = .727)

วิทยากร พบว่า เยาวชนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือพระวิทยากรสามารถสร้างบรรยากาศในการเรียน

การสอนที่มีความเป็นกันเอง ง่ายต่อการเรียนรู้หลักสูตร ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = .819) รองลงมาในระดับมากคือพระวิทยากรมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีในหัวข้อที่ทำการสอน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = .769) ส่วนการถ่ายทอดของพระวิทยากร พระวิทยากรมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = .656) รองลงมาคือพระอาจารย์สอนธรรมะด้วยการใช้ภาษาที่เหมาะสมร่วมสมัยทำให้เรียนรู้ได้ง่าย ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .696) และ การใช้ภาษาในการสอน ที่ง่าย มีน้ำเสียงที่ดังชัด ช่วยให้การเรียนธรรมะเข้าใจได้ง่าย ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = .750)

เนื้อหาหลักสูตร พบว่า เยาวชนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เรื่องลูกที่ดีของพ่อแม่รู้ในพระคุณของพ่อแม่ทำให้เกิดความซาบซึ้งและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของบุตรที่ดี ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .800) รองลงมาคือเรื่องมารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี ทำให้รู้จักมารยาทชาวพุทธและวิธีการกราบไหว้ที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = .710) และเรื่องศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ ทำให้รู้ในพระคุณครู เกิดความซาบซึ้งมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และคุณธรรมที่ศิษย์พึงมี ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .086)

ภาพรวมจากการทดสอบวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร สามารถสรุปผลการศึกษาโดยภาพรวมความแตกต่างระหว่างตัวแปรด้านข้อมูลส่วนบุคคลของเยาวชนกับความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรม ดังต่อไปนี้

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านเพศ ด้านเคยผ่านโครงการฝึกอบรมต่อความพึงพอใจด้วยค่า t-test พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนเพศชายและเพศหญิงทั้งที่เคยผ่านโครงการฝึกอบรมและไม่เคยผ่านการฝึกอบรม มีความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมไม่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวด้านอายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น อาชีพบิดา อาชีพมารดา และรายได้ผู้ปกครอง ต่อความพึงพอใจ ด้วยค่า F-test พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนที่มีอายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น อาชีพบิดา อาชีพมารดา

และรายได้ผู้ปกครอง แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมไม่แตกต่างกัน (ตาราง 1)

ส่วนด้านทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม” ผลการวิเคราะห์ทัศนคติ ในภาพรวม พบว่าเยาวชนมีทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับดี โดยมีทัศนคติในหัวข้อการมีสมาธิดีจะเป็นประโยชน์ต่อผลการเรียน ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = .700) รองลงมาคือหัวข้อช่วยให้รู้จักใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = .626) และหัวข้อสาระความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = .747)

ภาพรวมจากการทดสอบวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร สามารถสรุปผลการศึกษาโดยภาพรวมความแตกต่างระหว่างตัวแปรด้านข้อมูลส่วนบุคคลของเยาวชนกับทัศนคติต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรม ดังต่อไปนี้

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านเพศ ด้านเคยผ่านโครงการฝึกอบรมต่อทัศนคติ ด้วยค่า t-test พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนเพศชายและเพศหญิงทั้งที่เคยผ่านโครงการฝึกอบรมและไม่เคยผ่านการฝึกอบรม มีทัศนคติต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมไม่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวด้านอายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น อาชีพบิดา อาชีพมารดา และรายได้ผู้ปกครอง ต่อทัศนคติ ด้วยค่า F-test พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนที่มีอายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น อาชีพบิดา อาชีพมารดา และรายได้ผู้ปกครอง แตกต่างกัน มีทัศนคติ ต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมไม่แตกต่างกัน

3. ด้านการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์การนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม โดยภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้าน

การเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ ในระดับมาก รองลงมาด้าน การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน และ ด้านการเป็นศิษย์ที่ดี ของครูอาจารย์ อยู่ในระดับมาก

การเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ พบว่า เยาวชนนำ หลักธรรมไปประยุกต์ใช้ระดับมาก 3 อันดับแรกคือเป็น ก้าลังใจให้กับพ่อแม่ยามที่ทํานมีความทุกข์ ($\bar{X} = 4.21$, $S.D = .717$) เมื่อออกจากบ้านได้ขออนุญาตพ่อแม่ทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.11$, $S.D = .842$) และเมื่อพ่อแม่ไม่สบายทุกครั้ง ได้คอยดูแลช่วยเหลือ ($\bar{X} = 4.07$, $S.D = .735$)

การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน พบว่า เยาวชนนำ หลักธรรมไปประยุกต์ใช้ระดับมาก 3 อันดับแรกคือได้ เอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน ($\bar{X} = 4.14$, $S.D = .787$) เพื่อนทำผิดได้ให้กำลังใจและอภัยต่อเพื่อน ($\bar{X} = 4.04$, $S.D = .735$) และเก็บรักษาความลับระหว่างเพื่อนไว้ได้ ($\bar{X} = 4.01$, $S.D = .792$)

การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ พบว่า เยาวชน นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ระดับมาก 3 อันดับแรกคือ ได้ตื่นนอนแต่เช้าและไปโรงเรียนได้ทันเวลา ($\bar{X} = 4.15$, $S.D = .886$) เมื่อครูมอบหมายงาน ถือเป็นหน้าที่ ที่ต้องรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.11$, $S.D = .722$) และได้ แสดงความเคารพต่อครูอาจารย์เมื่อพบเจอ ($\bar{X} = 4.10$, $S.D = .700$)

ภาพรวมจากการทดสอบวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร สามารถสรุปผล การศึกษาโดยภาพรวมความแตกต่างระหว่างตัวแปรด้าน ข้อมูลส่วนบุคคลของเยาวชนกับการนำหลักธรรมไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชน ดังต่อไปนี้

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านเพศ ด้านเคยผ่าน โครงการฝึกอบรมต่อการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน ด้วยค่า t-test พบว่า ไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนเพศชายและ เพศหญิงทั้งที่เคยผ่านโครงการฝึกอบรมและไม่เคยผ่าน การฝึกอบรม มีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวด้านอายุ เกรดเฉลี่ย อาชีพบิดา อาชีพมารดา และรายได้ผู้ปกครอง ต่อการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยค่า F-test พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนที่มีอายุ เกรดเฉลี่ย อาชีพบิดา อาชีพมารดา และ รายได้ผู้ปกครอง แตกต่างกัน มีการนำหลักธรรมไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวด้าน ระดับชั้นต่อการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันด้วยค่า F-test พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 แสดงว่า เยาวชนที่ระดับชั้นแตกต่างกัน มีการ นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังได้ทดสอบความแตกต่าง ระหว่างคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ Sheffe' พบว่า เยาวชนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยการนำ หลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสูงกว่าเยาวชน ที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ($\bar{X} = .30$)

4. การสืบสานพระพุทธศาสนา เผยแพร่ธรรม

เยาวชนได้ให้ความเห็นโดยภาพรวม พุทธศาสนิกชน ควรมีศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อคือเชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า เชื่อการกระทำตนมีผล ทำดีได้ดี รักษาศีล ระวังรักษา กาย วาจา ปกติ ไม่ให้มีโทษ ไม่ล่วงเกิน ชีวิต ทรัพย์สินของ ผู้อื่นไม่เชื่อนอกหลักคำสอนทางศาสนาเช่นความเชื่อ ในเรื่องไสยศาสตร์ ชาวพุทธที่ดีต้องช่วยเผยแพร่หลักธรรม คำสอนอยู่เสมอและนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องชัดเจนหรือ เผยแพร่ในรูปของเอกสารสิ่งพิมพ์หรือสื่อต่างๆ เท่าที่ จะทำได้ และ ชาวพุทธที่ดีควรทำบุญบำเพ็ญกุศล เข้าร่วม พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ ให้โอกาส แก่ตนเอง ในการฟังธรรม และปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตาม หลักคำสอนของศาสนา เคารพในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การอภิปรายผล

จากการวิจัยการประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรฝึกลบธรรมคุณธรรม” ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรมของวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรฝึกลบธรรม การประเมินผลสัมฤทธิ์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรฝึกลบธรรม พบว่าเยาวชนสามารถตอบแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจได้ถูกต้องมากที่สุด เรื่องเพื่อนที่ดีของเพื่อน เยาวชนส่วนใหญ่จะอยู่กับเพื่อนและเข้ากับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ โดยมีความคิดเห็นว่าการรู้จักคบเพื่อนที่ดี ช่วยให้ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีและสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสุขสวัสดิ์ เรื่องเจริญภาวนา และ เรื่องมรยาทชาวพุทธ เยาวชนตอบถูกน้อยที่สุด อาจจะเป็นเพราะสถานศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องสมาธิภาวนา มารยาทการกราบไหว้ ค่อนข้างน้อย และอาจไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ดังนั้นสถานศึกษาควรนิมนต์พระวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มาให้ความรู้โดยตรง ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรฝึกลบธรรม จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เพศหญิงเป็นกลุ่มที่มีระดับความรู้ความเข้าใจในระดับสูง ในขณะที่เพศชายเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง เนื่องจากเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมเป็นเยาวชนที่อยู่ในช่วงกำลังเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งวัยเหล่านี้โดยเฉพาะเพศชายมักให้ความสนใจกับสิ่งเร้าอื่นๆ ที่ไปตามสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย รวมทั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับเพศหญิงก็เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในสังคมไทยการเลี้ยงดูลูกหลานมักเน้นย้ำการอบรมเฉพาะเพศหญิง ให้อยู่ในกรอบวัฒนธรรม ทำให้เพศหญิงยังคงให้ความสนใจในหลักธรรมบางข้อสมควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย เกื้อเกตุ (2542, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการ

การอบรมธรรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร ด้านการเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของนักเรียน แล้วพบว่านักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเนื้อหาหลักสูตร สถานที่ วิทยากร วิธีการฝึกลบธรรม ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมการฝึกลบธรรม เวลา และการบริการแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นรา ตรีธัญญา (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่พบว่า นักเรียนหญิงมีการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน มากกว่านักเรียนชาย และนักเรียนมีการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันในระดับมากมีจำนวนมากที่สุด ส่วนนักเรียน ที่นำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง

2. ความพึงพอใจต่อโครงการฝึกลบธรรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร - พุทธธรรม” พบว่า เยาวชนมีความพึงพอใจโดยภาพรวม ในระดับมาก แสดงว่าโครงการฝึกลบธรรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทาราม เป็นโครงการที่สามารถสร้างความเชื่อ ความศรัทธา และมุ่งมั่นที่จะกระทำความดีแก่เยาวชนในวัยเรียนได้ดี โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาคือด้านวิทยากรและด้านเนื้อหาหลักสูตร สอดคล้องกับ พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาการประเมินโครงการค่ายพุทธบุตร ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม มีความสงบร่มรื่นเป็นธรรมชาติ มีส่วนสนับสนุนให้การฝึกลบธรรมเป็นไปด้วยดี มีกำลังใจทำความดี ทำให้เข้าใจศาสนามากยิ่งขึ้น และได้สัมผัสธรรมชาติ รวมทั้ง ผลการศึกษาของธวัชชัย เกื้อเกตุ (2542, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความคิดเห็นของ

นักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการการอบรมค่ายพุทธบุตร
ด้านวิทยากร พบว่า วิทยากรแต่ละท่านมีความรู้ความ
สามารถ มีการเตรียมข้อมูลมาเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอด
และให้ความรู้ตามเนื้อหาสาระของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี
มีเทคนิคในการฝึกอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่เบื่อ

ส่วนด้านทัศนคติของเยาวชนที่ผ่านการอบรม
โครงการฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร - พุทธธรรม”
พบว่า โดยภาพรวมเยาวชนมีทัศนคติในระดับดี โดยมี
ทัศนคติในประเด็นการมีสมาธิดีจะเป็นประโยชน์ต่อผล
การเรียนรู้ในระดับดี รองลงมาคือประเด็นช่วยให้รู้จักใช้ชีวิต
และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีและประเด็นสาระความรู้ที่
ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดว่าการเข้าร่วมโครงการ เนื้อหา
ของหลักสูตรสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตจริงได้
และเห็นคุณค่าของการเข้าฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม
ทางพระพุทธศาสนามากขึ้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ
โครงการที่ต้องการ ให้เยาวชนของชาตินั้นมีการพัฒนาดน
โดยหาประสบการณ์ ความรู้ ความเสียสละ ความเอื้ออาทร
และความรักความสามัคคีกันในสังคม ตามที่ท่านพุทธทาส
ภิกขุ (2533) ได้กล่าวว่าชีวิตเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ปัจจัย
แห่งชีวิตที่ต้องพัฒนาคือ กาย จิตใจ และวิญญูณ ให้รู้
สิ่งที่ควรรู้ รู้ถูก รู้ตรง รู้จริง พัฒนาชีวิตที่มีประโยชน์
ทั้งแก่ตัวเองและผู้อื่น

3. การนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิต
ประจำวัน พบว่า เยาวชนให้ความคิดเห็นว่าการนำ
หลักธรรมไปประยุกต์ใช้โดยภาพรวม ในระดับมาก
โดยเฉพาะด้านเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ รองลงมาคือ
ด้านการเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน และด้านการเป็นศิษย์
ที่ดีของครูอาจารย์ เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเป็นกลุ่ม
วัยเรียน มีชีวิตส่วนใหญ่อยู่นอกกับครอบครัวและในโรงเรียน
ดังนั้นการนำหลักธรรมไปใช้ จึงเกี่ยวข้องกับพ่อแม่ เพื่อน
และครูอาจารย์ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์ลาวัลย์ หลานไทย
(2545) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลการ
เข้าค่ายพัฒนาจริยธรรมของโรงเรียนอมาตย์พานิชนุกูล
จังหวัดกระบี่ แล้วพบว่า นักเรียนที่เข้าค่ายพัฒนาจริยธรรม

ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ผลที่ได้รับทางด้านคุณธรรม
จริยธรรม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้าน
ความกตัญญูต่อบุคคลที่มีจิตสำนึกที่จะทำตัวเป็นลูกที่ดี
ของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เพื่อ ตอบแทน
บุญคุณของผู้มีพระคุณ นอกจากนี้ ยังรู้จักสามัคคี
ในหมู่พวก มีความเสียสละ อดทน อดกลั้น รู้จักคิด
ที่จะทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และ
เห็นคุณค่าของการนั่งสมาธิ รู้จักนำหลักธรรมทางศาสนา
มาพัฒนา มาพัฒนาจิตใจ ทำให้เกิดปัญญา มีสติในการ
คิดแก้ไขปัญหาและสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจริญ
เหลาคำ (2548) ศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังของ
ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมคุณธรรมวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี” พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความ
คาดหวังในระดับมากต่อการเป็นแบบอย่างในการนำ
หลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเป็น
แบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่คนในครอบครัว
การเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติหน้าที่
การงาน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการดำเนินโครงการ
อบรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธินันท์ จันทนา
(2546) ศึกษาเรื่อง “การติดตามผลของเยาวชน ที่ผ่าน
โครงการอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อประเมิน
ความรู้ในหลักธรรมของศาสนาที่ใช้ในโครงการอบรมที่
จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน เพื่อประเมินการนำ
หลักธรรมของศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเยาวชน
ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความรู้ใน
หลักธรรมพอสมควร ส่วนใหญ่นำหลักธรรมไปปฏิบัติ
ในชีวิตประจำวันบ่อยครั้ง และมีเจตคติที่ดีต่อโครงการ
อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการนำหลักธรรม
ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชน ด้านปัจจัย
ส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้
ในชีวิตประจำวัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ดังได้ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยเป็น
รายคู่ ด้วยวิธีการของ Sheffe พบว่า เยาวชนชั้นมัธยม

ศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสูงกว่า เยาวชนที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เท่ากับ .30 เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสบการณ์และชำนาญในสถานศึกษามากกว่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นเด็กใหม่แรกเข้า มีประสบการณ์ยังน้อย จึงยังไม่กล้าแสดงออกเต็มที่ แต่เมื่อขึ้นชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงก้าวผ่านวัยมัธยมต้น จึงต้องเร่งปรับตัวใหม่เพิ่มขึ้น จึงเป็นผู้ใหญ่ พระอินทร์แปลง จิตตสวโร (2552) ศึกษาพฤติกรรมนักเรียนโครงการค่ายพุทธบุตร วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนหลังเข้ารับการฝึกอบรม เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของกลุ่มประชากร ด้านเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และอาชีพของผู้ปกครองกับพฤติกรรมของนักเรียนพบว่า สถานภาพของกลุ่มประชากรด้านเพศ และระดับชั้นเรียน มีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนด้านอายุ และอาชีพผู้ปกครอง ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน และสอดคล้องกับ ผลามาต อ่อนบรรจง (2545) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ต่อการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครและเปรียบเทียบความคิดเห็นดังกล่าว จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และระดับผลการเรียนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อการอบรมจริยธรรมในระดับความเห็นด้วยทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านดำเนินการ ด้านกิจกรรมการอบรม ด้านวินัยความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเมตตากรุณา ด้านการประหยัด ด้านความกตัญญู ล้วนเกิดจากการปฏิบัติกิจกรรม ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยจำแนก

ตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และระดับผลการเรียนเฉลี่ย ผลการวิจัย พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องวินัยความรับผิดชอบ และที่ระดับ .01 ในด้านความกตัญญู

4. การสืบสานพระพุทธศาสนา เผยแพร่ธรรม

เยาวชนได้ให้ความเห็นโดยภาพรวม พุทธศาสนิกชนควรมีศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อคือเชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า เชื่อการกระทำตนมีผล ทำดีได้ดี รักษาศีล ระวังรักษา กาย วาจา ปกติ ไม่ให้มีโทษ ไม่ล่วงเกิน ชีวิต ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่เชื่อนอกหลักคำสอนทางศาสนาเช่นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ชาวพุทธที่ดีต้องช่วยเผยแพร่หลักธรรมคำสอน อยู่เสมอและนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องชัดเจนหรือเผยแพร่ในรูปของเอกสารสิ่งพิมพ์หรือสื่อต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ และชาวพุทธที่ดีควรทำบุญบำเพ็ญกุศล เข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ ให้โอกาสแก่ตนเอง ในการฟังธรรม และปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา เคารพในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาวดี คุณวัฒน์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติของนักศึกษาธรรมศาสตร์ต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดี ต่อพระพุทธศาสนา มีความเห็นว่าพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอนให้คน รับผิดชอบต่อหน้าที่ แสวงหาความจริง ความดี ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้นำไปปฏิบัติ และสามารถจะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ หากเราเข้าใจคำสอนอย่างถูกต้องตลอดจนเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่มีคุณค่าอีกด้วย นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับพระสงฆ์ที่ประพฤติดีเคร่งครัด ในระเบียบวินัย ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและทำประโยชน์ให้แก่สังคม เช่นให้ความรู้ด้านหลักธรรมคำสอน ให้การศึกษา ให้การพัฒนา เป็นต้น และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 (ม.ป.ป.) ได้มีพระราชดำรัสการป้องกันและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา “การป้องกันและทำนุบำรุงนี้ ในรายละเอียดย่อมต้องกระทำกันอย่างจริงจังมากมายหลายอย่างโดยรอบทุกด้าน ตามที่

ผู้ร่วมงานแต่ละฝ่ายแต่ละท่านจะประชุมปรึกษากันต่อไป แต่โดยหลักใหญ่ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันหรือการทำนุบำรุง ควรจะมุ่งถึงวิธีการสำคัญขั้นพื้นฐานประการหนึ่งว่า ทุกคนที่ถือตัวว่าเป็นพุทธศาสนิกชน จะต้องศึกษาพุทธศาสนา ตามภูมิปัญญาความสามารถ และโอกาสของตน ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องกระจ่างชัดขึ้น ในหลักธรรม เมื่อศึกษาเข้าใจแล้วเห็นประโยชน์แล้วก็ น้อมนำมาปฏิบัติทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและ การงานของตน เพื่อให้เกิดความสุข ตามจิตความประพฤติ ปฏิบัติของแต่ละคน ถ้าชาวพุทธรู้ธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ อย่างถูกต้องทั่วถึงกันมากขึ้น ปฏิบัติการบ่อนเบียน พระศาสนา ให้เศร้าหมองก็จะลดน้อยลง เพราะทุกวันนี้ ที่เกิดความเสื่อมความเสียหายก็มีใช้ผู้ใดใครอื่นทำให้เป็น เรื่องที่ชาวพุทธผู้ ไม่รู้ ไม่เข้าใจ และไม่ปฏิบัติตามธรรมะ ทำขึ้นเกือบทั้งนั้น”

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มเนื้อหาการอบรมด้านการเจริญภาวนา เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นประโยชน์และสามารถนำความเข้าใจ ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. ควรจัดเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรม ให้เหมาะสมกับระดับชั้นของเยาวชน เพื่อให้เรียนรู้ได้ง่าย

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง

3. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เข้ามาฝึกอบรม นำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการมาฝึกอบรมนำไปเผยแพร่ ให้แก่ผู้อื่นให้มากยิ่งขึ้น โดยการพูดให้ฟัง ทำให้ดูเป็น ตัวอย่างและนำจากการปฏิบัติให้ผู้อื่นเห็นให้เขาได้ ปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับคำว่า พูดให้ฟัง ทำให้ดู อยู่ให้ เขาเห็น เย็นให้เขาได้สัมผัส

4. ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับการฝึกอบรม แบบบรรยายเพื่อให้ผู้เข้าอบรมให้ความสนใจ และไม่เกิด ความเบื่อหน่ายในขณะฝึกอบรม

5. รูปแบบการอบรมควรมีการให้ผู้เข้าอบรมมี ส่วนร่วมในกิจกรรม แสดงความคิดเห็นร่วมกับการเลือก กิจกรรม โดยใช้หลักการของผู้เรียนเป็นสำคัญ (student center) โดยให้ครูผู้ควบคุมมีส่วนร่วมด้วย

6. ควรมีการเผยแพร่หลักสูตรและแนวทาง ในการดำเนินโครงการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม ไปยังวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาเยาวชน ทางด้านจิตใจและพัฒนาตนเพื่อเป็นมนุษย์ นอกเหนือ จากสถาบันการศึกษาซึ่งเน้นให้ความรู้ทางด้านวิชาการ

7. ควรมีการสร้างเครือข่ายและสร้างความร่วมมือ ทางการฝึกอบรมเยาวชนด้านคุณธรรมกับวัดหรือศูนย์ ฝึกอบรมสำหรับเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ เหลาคำ. (2548). ศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. (2546). เมืองไทยในความใฝ่ฝันของพระธรรมปิฎก: มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก. ม.ป.ม.: ม.ป.พ.
- ทิพย์ลาวัลย์ หลายไทย. (2545). ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลการเข้าค่ายพัฒนาจริยธรรมของโรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธวัชชัย เกื้อเกตุ. (2542). ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรา ตรีธัญญา. (2543). การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระมิ่งขวัญ บุรุษเลี่ยม. (2549). ศึกษาการประเมินโครงการค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทารามอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2533). ค่ายธรรมบุตร. กรุงเทพฯ: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระราชดำรัส พระราชธรรม พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9. พิธีเปิดสัมมนาสภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ : จัดพิมพ์โดย ธรรมสภา. (ม.ป.ป.).
- พระอินทร์แปลง จิตตสวโร. (2552). ศึกษาพฤติกรรมนักเรียนโครงการค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พกาเมศ อ่อนบรรจง. (2545). ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรม ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุดาวดี คุณวัฒน์. (2541). ทศนคติของนักศึกษาระบบศาสนศาสตร์ต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธินันท์ จันทนา. (2546). การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม 2 คืน 3 วัน ค่ายพุทธบุตร (สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 3) ค่ายพุทธธรรม (สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4) วัดปัญญานันทาราม. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.